

PŘEDMLUVA

Inovace jsou pro konkurenceschopnost a potažmo dlouhodobé dosahování podnikatelských cílů zásadním determinantem. Jejich význam byl potvrzen již před desítkami let řadou renomovaných autorů a je i nadále potvrzován tisícovkami vědeckých studií. Jde o téma, které je aktuální, často diskutované a analyzované z mnoha různých pohledů. Bohužel právě různost pojetí inovací, mnohdy jejich abstraktnost, obtížná měřitelnost a neschopnost propojení inovace s kauzálními příčinami vedou často k obecným závěrům nebo těžko aplikovatelným návrhům. Výsledky výzkumů se neodráží v praxi a nejsou promítány ani do podnikové praxe, ani do veřejných politik národních a regionálních vlád.

Proto se autoři této monografie rozhodli nevěnovat přímo inovacím, nýbrž zpracovat komplexní pojednání o prostředí, které ovlivňuje jejich vznik. Pozornost věnují spíše jednotlivým prvkům inovačního prostředí, interakcím a různě potentním vztahům mezi jednotlivými ekonomickými subjekty a dalšími organizacemi, které se v inovačním prostředí nacházejí. Tento pohled umožnil věnovat se především roli veřejných a soukromých subjektů v kontinuální (byť mnohdy latentní či nevědomé) snaze toto prostředí utvářet.

Celá monografie je rozdělena do tří částí, které jednotlivá témata spojují. První část **Znalosti v soudobé ekonomice** vychází z premisy, že zásadním determinantem inovačních prostředí ve všech vyspělých ekonomikách jsou v současné době znalosti, schopnost učit se a kompetence lidí směřující ke kreativitě a inovativnímu přístupu. Za podpory řady renomovaných autorů a jejich studií jsou v první části shrnuta fakta týkající se znalostní ekonomiky, jež tvoří rámec celé předkládané monografie. Autoři vycházejí z Romerova a Lucasova předpokladu, že k ekonomickému růstu dochází prostřednictvím akumulace a přelévání technologických znalostí. Logicky je tedy velká pozornost věnována přelévacím efektům znalostí. Jde o zajímavý pohled na nezamýšlené a často nezáměrné efekty, jež vznikají mj. u dvou zásadních rozvojových procesů, tj. při spolupráci a učení. V souladu se zaměřením monografie se autoři věnují zejména subjektům a prostředím, které usnadňují znalostní a technologický transfer. Teoretické poznatky doplňují o výsledky vlastních výzkumných šetření, jež dokumentují konkrétní roli znalostí a přelévacích efektů v konkrétním zkoumaném ekonomickém prostředí. V kontextu výsledků tak představují rozsáhlou diskusi o roli veřejných subjektů a efektivnosti poskytování veřejné podpory za situace, kdy její efekty jsou obtížně měřitelné, případně zcela neměřitelné. Poslední kapitola této části je věnována kreativní ekonomice, tedy prvku, jenž často umožňuje vznik inovace. Kreativnost je pojímána jako schopnost jednotlivce kombinovat znalostní (např. individuální) schopnosti, talent a další zdroje (vyplývající z prostředí) a přetvořit je novým způsobem. Sama kreativní ekonomika má řadu rámců, které často představují příznivé prostředí pro rozvoj kreativity a potažmo i inovací.

Druhá část monografie se týká **Role veřejného sektoru v podpoře inovací**. V kontextu s výzkumným záměrem a zaměřením monografie se věnuje veřejným organizacím a veřejným politikám, jež aktivně působí ve prospěch tvorby inovačního prostředí. Při snaze zachovat jeho systematickou podstatu nedošlo k exaktnímu oddělení veřejného a soukromého sektoru. Autoři se pokusili vyzdvihnout ta témata, jež definují opodstatnění veřejných intervencí do soukromého sektoru, ozřejmit jejich cíle a prostředky, kterými působí.

Rámec celé této části tvoří tzv. průmyslová politika, tedy cílená snaha vlády vytvořit podnikům a dalším organizacím kvalitní ekonomické prostředí, v němž mohou realizovat své činnosti a zároveň přispívat k plnění veřejných rozvojových záměrů a cílů veřejných politik. Inspirací pro objektivní definování cílů české průmyslové politiky byla realita USA a Japonska, ale i Evropské unie. Autoři se zaměřili především na malé a střední podniky, které představují velmi specifickou, nicméně zásadní skupinu ekonomických subjektů, a to ve všech rozvinutých ekonomikách. Národní vlády, ale i nadnárodní subjekty typu EU jim věnují ve svých intervenčních opatřeních zvýšenou pozornost. V druhé části se diskutuje také jejich význam v kontextu inovačních aktivit a jejich role ve znalostních kooperativních uskupeních. Samostatným tématem zůstává podnikatelské prostředí, které malé a střední podniky výrazně utvářejí. Jeho kvalita přispívá jak ke konkurenceschopnosti jich samotných, tak i ke konkurenceschopnosti celé ekonomiky, kde působí. Zde je opět akcentována role veřejných organizací (např. agentury CzechInvest), jejichž úkolem je v kontextu definovaných veřejných politik působit coby aktivní prvek dotvářející ekonomické prostředí.

Specifickou oblastí zájmu se stala veřejná podpora. Jde o strategicky orientovanou, kontinuální snahu veřejných subjektů podpořit určité vybrané spektrum aktivit různých podnikatelských subjektů, a to při dodržení striktních legislativních rámců daných společným právem EU. Jejich často používanou podobou jsou investiční pobídky, jež mají motivovat investory k realizaci velkých investičních projektů. Za pomoci výzkumu a mezinárodních srovnání bylo možné dokumentovat jejich význam pro konkurenceschopnost hostitelské ekonomiky. Autoři se také pustili do polemiky o opodstatněnosti jejich využití v tržním ekonomickém prostředí. S investičními pobídkami velmi úzce souvisí i další téma týkající se přímých zahraničních investic. Podrobnou znalost motivů pro chování zahraničních investorů považují autoři monografie za předpoklad optimálního zacílení veřejné snahy o jejich lokalizaci a udržení v regionu. Tomu napomáhá i správné pochopení systému péče o investory, které zejména lokální vlády na spravovaných územích realizují. Autoři představují syntézu poznatků z různých zemí, jež přináší nové pohledy na problematiku následné péče o investory v České republice.

Třetí část monografie je věnována tématům, jejichž společným jmenovatelem je **Inovační spolupráce v teorii a politice**. Podniky a další subjekty jsou totiž ovlivňovány řadou faktorů, které působí jednak uvnitř nich samotných, tak v rámci vnějšího (inovačního) prostředí. Zdůrazňování významu okolního prostředí na jednotlivé vnitropodnikové procesy je mj. dáno globalizací, růstem významu ICT a měnící se podobou konkurenčních výhod. Proto autoři považují za zásadní zkoumat jednotlivé vlastnosti inovačních prostředí – ekosystémů, jako jsou především

dynamika, nejistota, blízkost, společná závislost a propojenost a systematicčnost. Proto o mnoha různých druzích inovačních ekosystémů pojednávají a definují jejich determinanty. Vznikl tak zajímavý přehled přístupů k tématu inovační spolupráce založené na znalostech připouštějící významný vliv paralelně probíhající konkurence mezi spolupracujícími subjekty. Stranou nezůstaly ani infrastrukturní nástroje pro podporu inovační spolupráce.

Zcela specifickým, ale nadmíru důležitým tématem inovační spolupráce je role organizací znalostního sektoru. Je to dáno tím, že tvorba znalostí, jejich difuze a konečné využití k tvorbě inovačních výstupů jsou považovány za klíčové pilíře všech typů platform, řetězců, sítí či systémů. Autoři pojednávají o různých druzích aktivit a spolupráce s univerzitami a vědecko-výzkumnými pracovišti. Přinášejí nové poznatky ze zahraniční praxe a z řady výzkumů, jež zdůrazňují potřebu překonání aktuálních paradigmat týkajících se role znalostních subjektů v ekonomikách. Umožní to vznik nových činností a forem spolupráce s podnikovou praxí, redefinuje aktivity univerzit a přinese rozšíření nových konceptů i do střední a východní Evropy poznamenané značnou „mezerou“ mezi podnikovou a znalostní sférou.

Systémový rámec inovační spolupráce v prostředí je posledním tématem monografie. Je dán teoriemi regionálního rozvoje, jež se postupně vyvinuly a mnohé proměnily v další, rozvinutější vývojová stadia. V rámci institucionálního přístupu je pojednáno především o teorii učících se regionů. Jde o nejvyspělejší přístup k inovačním systémům akcentující zejména prostorovou dimenzi uspořádání vztahů mezi jednotlivými subjekty a jejich schopností kooperace a konkurence. Vnímá vědomosti, schopnost učit se a vytvářet kvalitní kulturní klima (které mj. napomáhá vzniku inovací) jako zásadní determinanty vzniku učících se regionů. I v tomto tématu je zdůrazněna role veřejných organizací usilujících o vznik příznivého inovačního prostředí charakteristického pro tyto teoretické (v praxi obtížně dosažitelné) koncepty nejvyspělejších inovačních systémů.

Další kapitola je věnována inovačním systémům na jednotlivých prostorových bážích – globální, národní a regionální. Autoři vycházejí z premisy, že inovace nevznikají v izolaci, nýbrž ke svému efektivnímu vzniku potřebují vhodné prostředí, ideálně síť vhodných subjektů působících v podobném oboru, jež jsou ochotny ke spolupráci a sdílení. V takové síti vzniká řada synergických efektů založených na znalostní bázi, probíhá difuze know-how a vznikají platformy, které jednotlivé procesy usnadňují. Proto tato část věnuje velkou pozornost regionálním inovačním systémům, které představují soubor interaktivních formálních, ale i neformálních vztahů soukromých a veřejných subjektů, institucí a dalších organizací, jež fungují na základě organizačního a institucionálního uspořádání známého pod pojmem triple helix. Jde o jeden z nejznámějších znalostních rámců, na jehož půdorysu je realizována inovační spolupráce.

Principy triple helixu jsou v praxi uplatňovány v konkrétních formách síťové spolupráce. Jsou jimi průmyslové klastry a obdobné řetězce, které působí nejčastěji na regionální úrovni. Na nadnárodní úrovni se také vlivem globalizace objevily různé druhy řetězení a síťové spolupráce, z nichž nejznámější jsou globální produkční sítě. Ty integrují nejen podniky a různé znalostní organizace, ale berou v úvahu i ná-

rodní (a regionální) ekonomické prostředí, které výrazně utvářejí, a dané prostředí zásadně ovlivňuje i tyto sítě. Autoři tuto část považují za zásadní pro ekonomiky, jež jsou výrazně proexportně orientované a závislé na dominantních ekonomických subjektech lokalizovaných mimo tuzemsko. Správné pochopení motivů chování těchto sítí může napomoci optimálně nastavit veřejné politiky, a zlepšit tak pozici domácích podniků – členů globální produkční sítě. V konečném důsledku totiž dojde k naplnění i veřejných záměrů a cílů rozvojových politik.

I přesto, že se autoři snažili při tvorbě obsahu monografie uplatnit princip komplexnosti, nebylo možné v plném rozsahu pojednat o všech aspektech popisovaných problémů. Pro zachování maximální přesnosti a vypovídací schopnosti textu byla zachována a převzata označení v jejich anglické podobě. Díky jejich novosti neexistuje v českém jazyce pro mnoho z nich odpovídající překlad či český název. Autoři věří, že používání anglických názvů pro klíčové pojmy umožní čtenářům dohledat další prameny a studie a získat dodatečně rozšiřující informace o daných tématech. Díky vysoké míře provázanosti a komplexnosti témat nebylo možné se vyhnout opakování některých klíčových informací. Občas tedy v textu dochází k drobným tematickým duplicitám, které však byly zopakovány pro uchování maximálně přesného kontextu.

Autoři se snažili vycházet z co nejširší řady primárních a původních prací, výzkumných studií a prací světově uznávaných a renomovaných autorů. Jejich výčty samozřejmě nejsou vyčerpávající. Mají spíše sloužit jako argumentační základna a dále podpora výzkumníkům a čtenářům této monografie při vyhledávání dalších relevantních zdrojů, jež rozšiřují dané téma. Uvedená pojetí či závěry diskuzí představují aktuální názor autorů, což nevyklučuje i další odlišné pohledy. Stejně tak je třeba připomenout, že některá pojednání byla v rámci přístupnosti textu čtenářům mírně zjednodušena. U mnoha je pak třeba aplikovat zásadu *ceteris paribus*.

Autoři se domnívají, že monografie bude přínosem pro rozvoj disciplín, jako jsou veřejná a regionální ekonomie, a že najde své praktické uplatnění u různých skupin čtenářů. Mezi nimi nejspíše budou i představitelé veřejných organizací, kteří mají kompetence definovat veřejnou politiku a determinovat vliv veřejných organizací na inovační prostředí.

Rádi bychom na tomto místě poděkovali Ing. Tomáši Vlasákovi, který převzal nelehkou úlohu odborného konzultanta monografie. Jeho rozsáhlé odborné teoretické znalosti a letité praktické zkušenosti zásadně přispěly k doplnění řady praktických pohledů a důležitých implikací. To lze považovat za významnou přidanou hodnotu této publikace. Stejně tak děkujeme kolegovi Ondřeji Dobešovi za pomoc s technickým zpracováním textu a odborným recenzentům, jejichž lektorská stanoviska pomohla vylepšit podobu výsledné monografie.

V Pardubicích dne 29. července 2018

Autoři